

Naglio Puteikio 2017 m. spalio 13 d. atsakymai į naujienu portalu „Atvira Klaipėda“ klausimus

1. Kandidatuodamas išreikškėte poziciją, kad su nauja Seimo dauguma taps įmanoma priimti Jūsų įregistruotus įstatymų projektus dėl išgyvenimui būtinų pajamų apsaugos, dėl minimalių pajamų neapmokestinimo, dėl tinkamo teisės ginti viešąjį interesą teismuose įtvirtinimo, pasiūlymą susieti minimalios algos dydį su vidutiniu atlyginimu. Ar tai pavyko padaryti?

Dėl dalies iš šių klausimų – išgyvenimui būtinų pajamų apsaugos ir tinkamo teisės ginti viešąjį interesą teismuose įtvirtinimo – Seimas turėtų apsispręsti jau netrukus, nes šioje rudens sesijoje yra numatytas su tuo susijusių įstatymų projektų svarstymas. Jeigu, kaip tikiuosi, Seimas jiems pritaris, beliks paskutinis žingsnis – priėmimas. Turiu vilties, kad Seime pakaks politinės valios išjudinti iš mirties taško ir šiuos, ir kitus sprendimus, kurie šimtams tūkstančių Lietuvos piliečių yra ir tiesiogine prasme gyvybiškai svarbūs, bet daug metų buvo sąmoningai vilkinami ankstesnių valdžių.

Kadangi į pirmąjį Jūsų klausimą sudėtos kelios skirtingos problemos, komentarus suskirsčiau skyreliais.

Dėl gyvybiškai svarbių skolininko interesų apsaugos

Netrukus, gruodžio mėnesį, Seimo posėdžiuose numatyta svarstyti du įstatymų projektus, kuriuos įregistravau siekdamas padėti žmonėms, kurie skolų išieškojimo atveju dėl ydingo teisinio reglamentavimo atsiduria kritinėje padėtyje, nebegalėdami patenkinti būtiniausių gyvybinių ir socialinių poreikių: Civilinio proceso kodekso 739 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą XIIP-4370(2) (žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1205680) ir Civilinio proceso kodekso 663 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą XIIP-283 (http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1203345). Jų abiejų pateikimui Seimas jau pritarė pavasario sesijos metu, o vasarą nutarimais jiems pritarė ir Vyriausybė (nutarimus žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1247601 ir http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1240297). Kol kas šių projektų dar nesvarstė Teisės ir teisėtvarkos bei Socialinių reikalų ir darbo komitetai, bet tikiuosi, kad tai bus padaryta netrukus, o gruodžio mėnesį, kaip ir numatyta, juos svarstysime Seimo posėdyje.

Pirmuoju projektu siekiama apsaugoti minimaliam išgyvenimui būtiną pinigų sumą. Šiuo metu nėra nustatyta jokia pajamų ir išmokų dalis, kuriai išieškojimo atveju būtų taikoma absoliuti neliečiamybė, todėl antstoliai dažnai nepalieka lėšų, kurios būtinos bent minimaliam gyvybinių ir esminių socialinių poreikių patenkinimui. Išieškojimas vykdomas iš bet kokio dydžio pajamų – net ir tokių, kurios savaime per mažos, nepakankamos išgyvenimui, net ir tada, kai jos yra vienintelis žmogaus pragyvenimo šaltinis. Į mane kreipiasi daugybė žmonių – pensininkai, neįgalieji, vaikus auginantys vieniši tėvai, kurie pasmerkami kritiniam skurdui, nes vykdant išieškojimą jiems paliekamos sumos, iš kurių neįmanoma išgyventi. Taip pažeidžiamos šių žmonių teisės į gyvybę ir asmens orumą, kurias saugo tiek mūsų valstybės įstatymai, tiek tarptautiniai teisės aktai, prie kurių Lietuva yra prisijungusi: žeminti žmogaus orumą ir žiauriai su juo elgtis draudžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnis bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis. Todėl siūlau papildyti Civilinio proceso kodekso 739 straipsnį, nustatant, kad negalima išieškoti iš sumų, kurios priklauso skolininkui kaip darbo užmokesčio ar kitų pajamų ir išmokų bei davinių dalis, būtina išgyvenimui. Kaip ši riba bus apibrėžta – diskusijos klausimas, bet kadangi esminis sutarimas, kaip matyti iš Vyriausybės nutarimo, jau yra pasiektas, tai šis klausimas labiau techninio pobūdžio. Aš siūliau šią ribą apibrėžti kaip absoliutaus skurdo ribą, Vyriausybė – kaip minimalų vartojimo krepšelį, kuris iš esmės suprantamas taip pat, kaip

absoliutaus skurdo riba. Metodiką, pagal kurią bus apskaičiuojamas minimalių poreikių krepšelio, būtino išgyvenimui, dydis, socialinės apsaugos ir darbo ministras Linas Kukuraitis patvirtino 2017 m. gegužės 10 d. įsakymu Nr. A1-236 „Dėl asmens (šeimos) minimalių vartojimo poreikių dydžio apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“ (žr.: <http://www.socmin.lt/lt/teisine-informacija/teises-aktai/ministro-isakymai/skurdas-socialine-atskirtis.html>). Netrukus, kaip mane patikino Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, Seimui bus pateikti ir įstatymų projektai, kuriais bus nustatytas šio krepšelio apibrėžimas ir dydis, susiejant su juo socialines išmokas.

Antruoju projektu, kurį Seimo posėdyje taip pat numatoma svarstyti gruodžio mėnesį, siūlau padidinti skolos dydį, kurį viršijus leidžiama išvaržyti paskutinį gyvenamąjį būstą. Dabar žmogų galima paversti benamiu, jei skola viršija 2030 Eur ir nėra duomenų, kad ji gali būti gražinta per 6 mėnesius (žr. LR CPK 663 str. 1 ir 3 dalis). 2030 Eur suma, dėl kurios iš žmogaus galima atimti namus, nesikeitė jau daugiau nei dešimtmetį. Kokia ji turi būti – diskusijų klausimas, kuris turėtų būti aptartas svarstant projektą komitetuose ir Seimo posėdyje. Aš siūlau nustatyti, kad išieškoti iš paskutinio būsto būtų galima tik tuo atveju, jeigu išieškoma suma viršija 10 tūkstančių eurų ir tik teismui leidus. Taip pat pritariu Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pirmininko Rimvydo Norkaus, kurio vertinimo paprašėme rengdami šį projektą, nuomonei, kad turėtų būti svarstoma, ar nereikia nustatyti ilgesnį nei 6 mėnesiai terminą, per kurį pinigų išieškojimas negali būti nukreipiamas į skolininko turtą, jei skolininkas pateikia antstoliui įrodymų, kad išieškoti galima iš jo pajamų (R. Norkaus vertinimą žr. aiškinamajame rašte.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e0ae5d20d67511e69c5d8175b5879c31?jfwid=5w7avzzvy>). Pridursiu, kad Socialinių reikalų ir darbo komitetas šį projektą planuoja svarstyti jau kitą savaitę, 2017 m. spalio 18 d. posėdyje.

Beje, vienas iš žmonių, kurie paskatino mane įregistruoti šį projektą, yra klaipėdietis teisininkas Arvydas Ektis, neretai teikiantis nemokamą, *pro bono* pagalbą bėdų ištiktiems skurstantiems žmonėms. Tarp jo kuruojamų bylų yra ir byla dėl neseniai Klaipėdoje iš varžytinių parduoto buto, kai benamiais verčiama 4 asmenų šeima – du pensininkai, iš kurių vienas dirba, ir jų dukra su mažamečiu vaiku – nors 5000 Eur dydžio skolos likutis, tikėtina, būtų gražintas per porą metų, nes per metus iš jų pajamų buvo sėkmingai išieškota apie 3000 Eur.

Dėl asmens poreikių ir ekonominių realiųjų vertinimu pagrįstos socialinės apsaugos sistemos kūrimo

Būtina pažymėti, kad dviejų nurodytų įstatymų projektų priėmimas būtų tik labai maža dalis darbų, kuriuos privalome padaryti, sprenddami ankstesnių valdančiųjų ignoruotas skurdo problemas. Dariau ir darau, ką galiu, kad šie sprendimai nebebūtų atidėliojami, ir džiaugiuosi, kad dabartinė valdžia turi daugiau politinės valios jų imtis, nei ankstesnės.

Siekdamas, kad politinis sutarimas dėl šių klausimų formuotųsi kuo greičiau, 2016-ųjų pabaigoje ir 2017-ųjų pradžioje keliais raštais kreipiausi į Seimo valdybą, socialinės apsaugos ir darbo ministrą L. Kukuraitį, teisingumo ministrę Mildą Vainiutę ir Lietuvos valstiečių ir žaliųjų frakcijos Seime narius. Pvz., 2017 m. gruodžio 16 d. raštu pakviečiau bendromis jėgomis neatidėliojant spręsti minimaliam pragyvenimui būtinų lėšų apsaugos problemą (kreipimosi tekstą rasite čia: <http://lietuvos.link/ar-nauja-valdzia-apgins-skolininku-teise-gyventi/>), o 2017 m. sausio 4 d. raštu „Dėl absoliutaus skurdo ribos nustatymo ir asmens poreikių vertinimu pagrįstos socialinės apsaugos sistemos“ paraginau netęsti ankstesnių valdžių politikos, tapusios pasityčiojimu iš skurstančiųjų, ir suformuoti gaires naujos, kuri adekvačiai reaguos į skurdo problemas (tekstą žr.: <http://lietuvos.link/del-absoliutaus-skurdo-ribos-ir-naujos-politikos-kuri-adekvaciai-sprestu-skurdo-problemas/>). Šiame kreipimesi pareiškiau įsitikinimą, kad spręsti skurdo problemą bus įmanoma tik

tada, kai socialinės apsaugos sistema bus pagrįsta ne tokiomis fikcijomis, kaip 102 Eur dydžio „valstybės remiamos pajamos“, bet asmens poreikių ir ekonominių realiųjų vertinimu, o vienas iš žingsnių siekiant šio tikslo – nustatyti absoliutaus skurdo ribą, t. y., kokia pinigų suma būtina, kad konkrečioje vietovėje gyvenantis žmogus galėtų patenkinti socialiai priimtina poreikių minimumą, ir susieti su šia riba socialinės apsaugos išmokų dydžius bei socialinės paramos teikimą, o taip pat išgyvenimui būtinų pajamų apsaugą skolų išieškojimo atvejais.

Iš esmės tokia pat kryptis buvo įtvirtinta Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 patvirtintame Vyriausybės programos įgyvendinimo plane, kurio 1.1.2 papunktyje numatyta socialines išmokas susieti su minimaliu vartojimo krepšeliu. Be to, kaip jau minėjau, socialinės apsaugos ir darbo ministras 2017 m. gegužės 10 d. įsakymu patvirtino minimalių vartojimo poreikių dydžio apskaičiavimo metodiką ir netrukus ministerija turėtų pateikti Seimui įstatymų projektus, kuriais socialinių išmokų dydžiai bus susieti su minimalaus vartojimo krepšelio dydžiu.

Kai/jei Seimas šiai pertvarkai pritaris, būsimė žengė pirmą šiek tiek didesnę žingsnį link padoresnės socialinės apsaugos sistemos kūrimo, kuri perims gerąją europinę socialiai atsakingos politikos patirtį ir nutrauks tą tyčiojimąsi iš skurstančiųjų, prie kurio per daug metų esame pripratę.

Noriu priminti, kad ankstesnė vyriausybė ignoruodavo raginimus nustatyti absoliutaus skurdo ribą, kuri taptų atskaitos tašku kuriant socialinės apsaugos sistemą, adekvačiai reaguojančią į skurdo problemą, nors šį klausimą kėliau ne vienerius metus (vieną iš mano kreipimūsi, adresuotą tuomečiams premjerui Algirdui Butkevičiui ir socialinės apsaugos ministerei Algimantai Pabedinskienei, rasite čia: <http://lietuvos.link/seimo-narys-n-puteikis-ragina-nustatyti-absoliucia-skurdo-riba-ir-asmens-poreikiu-vertinimu-pagriska-valstybes-remiamu-pajamu-dydi/>). Bandymai užtikrinti išgyvenimui būtinų pajamų apsaugą ankstesnės kadencijos Seime sulaukdavo ir atviro priešiško, nes dalis parlamentarų laikosi vienos iš neoliberalizmo ciniškai diegiamų nuostatų, kad skurstantys žmonės yra patys kalti dėl savo skurdo (žr. 2016 m. birželio 29 d. Seimo posėdžio, kuriame svarstytas mano pasiūlymas dėl išgyvenimui būtinos pajamų dalies apsaugos, stenogramą: <http://lietuvos.link/stenograma-ka-seimo-nariai-galvoja-apie-skurda-j-bernatonis-zada-taisyti-antstoliu-vykdyimo-instrukcija/>).

Ši vyriausybė bent kol kas atrodo linkusi ieškoti skurdo problemų sprendimo. Be to, kad yra patvirtinta minimalių poreikių krepšelio apskaičiavimo metodika ir rengiami projektai, kurie susies šį dydį su socialinėmis išmokomis, noriu atkreipti dėmesį ir į tai, kad 2017 m. rugsėjo 20 d. Vyriausybė nutarimu Nr. 756 padidino valstybės remiamų pajamų sumą, kuri buvo nekeičiama – neskaitant perskaičiavimo į eurus – visą dešimtmetį, nuo 102 iki 122 Eur. Šis nutarimas įsigalios nuo 2018 m. sausio 1 d. Taip pat planuojama didinti šalpos pensijų bazės dydį.

Vis dėlto dažnai norėtūsi, kad darbas vyktų greičiau, nes sprendimai buvo vilkinami metų metus ir valdžia turi milžinišką skolą žmonėms, kurių gyvenimai bėga, kankinantis skurde.

Dėl minimalių pajamų neapmokestinimo

Šį klausimą nuosekliai keliu nuo 2015 m. rudens sesijos, kai įregistravo kelis pasiūlymus, kurių esmė – nustatyti, kad nuo minimalios algos dydžio pajamų nebūtų mokami jokie mokesčiai. Tai būtų reali pagalba skurstantiems žmonėms, kurių Lietuvoje, kaip nurodė prof. Romas Lazutka, yra apie trečdalį, be to, taptų žingsniu link skaidresnės, nuo politinių manipuliacijų

mažiau priklausomos sistemos, todėl teigiamai šią iniciatyvą įvertino ir ekonomistai, jau seniai siūlę priimti tokį sprendimą, bet nesulaukę nei dešiniųjų, nei kairiųjų valdžios partijų palaikymo.

2017 m. vasario 17 d. įregistravau Gyventojų pajamų mokesčio įstatymo 20 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą Nr. XIIP-3564(2), siūlydamas nustatyti, kad minimali alga yra neapmokestinama (žr.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/30b21d80f51011e6be918a531b2126ab>). Aiškinamajame rašte nurodžiau, kad nors šios kadencijos Seimas savo pirmojoje sesijoje padidino mėnesio neapmokestinamųjų pajamų dydį (toliau – NPD) nuo 200 iki 310 eurų, tačiau nesiryžo įstatymu susieti jo su minimaliu atlyginimu, įtvirtinant principą, kad minimalus atlyginimas yra visiškai neapmokestinamas, todėl šiuo metu vis dar tęsiama socialiai neatsakinga politika, kai iš minimalios algos išskaičiuavus pajamų mokestį ir socialinio draudimo įmokas žmogui liekančios disponuojamosios pajamos yra vargiai pakankamos įprastinių poreikių patenkinimui ir neužtikrina oraus pragyvenimo.

Deja, kelią šiam įstatymo projektui bent kol kas užkirto Seimo Teisės departamento bei Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvados, su kuriomis aš nesutinku ir dėl kurių man kilo labai neįprastų klausimų. Teisės departamentas savo išvadoje išreiškė nuomonę, kad „toks teisinis reguliavimas, kai pagrindinis neapmokestinamasis pajamų dydis būtų nustatomas ne įstatymu, o tvirtinamas Vyriausybės, prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai kaip pažeidžiantis iš Konstitucijos kylančią teisės aktų hierarchiją“. Tačiau analogiškam įstatymo projektui, kurį 2016 m. balandžio 15 d. buvo įregistravę Liberalų sąjūdžio nariai, Teisės departamentas pateikė visiškai kitokią išvadą, kurioje net neužsiminta apie galimą prieštaravimą Konstitucijai (žr.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/7f17b170055f11e687e0fbad81d55a7c?jfwid=5w7aw0611>). Akivaizdu, kad dviems analogiškiems įstatymų projektams Teisės departamentas pateikė kardinaliai skirtingas išvadas. Nors aš ir visuomeniniais pagrindais man talkinantis teisininkas Paulius Markevičius dalyvavome 2017 m. kovo 13 d. vykusiame Teisės ir teisėtvarkos komiteto posėdyje ir išdėstėme argumentus, kodėl, mūsų įsitikinimu, Teisės departamento išvada yra neteisinga (painiojami mokesčio tarifas ir bazė), komitetas nebuvo linkęs gilintis ir jai pritarė (3 balsavo „už“ ir 3 susilaikė, o balsavimo rezultatus nulėmė komiteto pirmininko Juliaus Sabatausko balsas; žr.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/525f4e80097911e78dacb175b73de379?jfwid=5w7aw05pv>).

Kaip žinote, neseniai pristatytame 2018 metų biudžeto projekte numatyta minimalią mėnesinę algą padidinti iki 400 eurų, o NPD – tik iki 380 eurų. Tokį „taupymą“ skurstančios dirbančiųjų dalies sąskaita laikau neteisingu, ypač žinant, kad išteklių taisyti socialiai neteisingą sistemą turime, nes planuojamas perteklinis biudžetas. Todėl ketinu pateikti pasiūlymą vis dėlto sulygtinti minimalią algą ir NPD, nes esu įsitikinęs, kad tai neprieštarautų Konstitucijai, tuo metu padėtis, kai dirbantys žmonės skursta, prieštarauja Seimo ratifikuotos Europos socialinės chartijos nuostatomis.

Dėl tinkamo teisės ginti viešąjį interesą teismuose įtvirtinimo

2017 m. rugsėjo 21 d. Seimas po pateikimo pritarė mano įregistruotoms įstatymų pataisoms, kurios suteiktų piliečiams realias teises ginti viešąjį interesą: Civilinio proceso kodekso pakeitimo įstatymo projektui XIIP-1030 (žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1249011) ir Administracinių bylų teisenos įstatymo projektui XIIP-1029 (žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1249008). Tai padidintų atsakomybę už

viešojo intereso pažeidimus, biudžeto lėšų panaudojimą padarytų skaidresnį, o verslo aplinką – sąžiningesnę.

Šiuo metu Lietuvoje ginti pažeistą viešąjį interesą dažnai neįmanoma dėl Civilinio proceso kodekse ir Administracinių bylų teisenos įstatyme įtvirtintos nuostatos, kad valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos, tarnybos ar fiziniai asmenys gali kreiptis į teismą dėl viešojo intereso gynimo tik „įstatymų nustatytais atvejais“ – būtent šią nuostatą aš ir siūlau panaikinti. Dėl jos ypač yra apribotos piliečių teisės ginti viešąjį interesą. Prisiminkime: viena iš priežasčių, kodėl apsaugoti nuo griovimo „Lietuvos“ kino teatrą siekusiems visuomenininkams buvo iškelti milijoniniai ieškiniai – tai, kad jie, kaip nurodė teismas, neturėjo teisės teisme ginti viešąjį interesą. Bylą dėl kultūros paminklo Žvėryno malūno išsaugojimo Žvėryno bendruomenė pralaimėjo tik todėl, kad neturėjo teisės ginti viešojo intereso paveldo srityje. Šiuo metu piliečiai gali teisme ginti viešąjį interesą tik dėl aplinkos klausimų, numatytų Orhuso konvencijoje.

Verta suteikti didesnius įgaliojimus ir institucijoms, tada, pvz., Valstybės kontrolė, užuot perdavusi medžiagą prokuratūrai, galbūt pati teisme gintų viešąjį interesą bylose dėl projektų, kurie buvo ar yra vykdomi pažeidžiant įstatymus ir švaistant dešimtis milijonų biudžeto lėšų. Seimo posėdyje pateikdamas šiuos projektus priminiau tokias rezonansines bylas, kurios prokuratūros valia taip ir nepasiekė teismo, kaip Valdovų rūmų ar Nacionalinio stadiono statyba – jeigu piliečiai ar Valstybės kontrolė būtų turėjusi teisę ginti teisme viešąjį interesą, galbūt tie pro šalį nuplaukę milijonai jau būtų sugrąžinti į biudžetą.

Kadangi Seimas pritarė šių projektų pateikimui, turim vilties, kad ta padėtis pasikeis (kaip balsavo Seimo nariai, galite pamatyti čia: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_bals&p_bals_id=-27235). Dabar vyks svarstymai komitetuose, o tada liks paskutinis žingsnis – kad Seimas šias pataisas priimtų. Pagrindiniu paskirtas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, o plenariniame posėdyje šiuos projektus siūloma svarstyti 2017 m. gruodžio 21 d.

2. Teigėte, kad Lietuvos centro partija, kurios pirmininkas esate, atstovauja ir atstovaus paprastų žmonių teises, kovos su partine korupcija. Ką padarėte šioje srityje?

Būtent atstovaudamas eilinių Lietuvos piliečių interesus ir teises, aš nuosekliai siekiu, kad socialinės apsaugos sistema būtų pagrįsta žmogaus poreikių ir ekonominių realijų vertinimu, o ne tokiais mistiniais daug metų nekeistais dydžiais, kaip 102 Eur dydžio valstybės remiamos pajamos, kad būtų priimti sprendimai dėl išgyvenimui būtinų pajamų ir paskutinio gyvenamojo būsto apsaugos skolų išieškojimo atveju, kad būtų panaikintas minimalios algos apmokestinimas (žr. atsakymus į pirmąjį klausimą), kad būtų įtraukti į politinę darbotvarkę klausimai dėl būtinybės keisti socialiai neteisingą sistemą, kai daugumai pensininkų skurstant išrinktieji naudojami neįmokinių valstybinių pensijų privilegijomis, kurių analogų nėra jokioje Europos Sąjungos (žr. ats. į trečią klausimą), kad būtų sugrąžinta apeliacijos ir kasacijos teisė žmonėms, kurie nėra pakankamai turtingi, kad įpirktų advokatų paslaugas (žr. ats. į aštuntą klausimą), kad piliečiai įgytų realias teises ginti teisme viešąjį interesą (žr. ats. į pirmą klausimą), kad jų teisės į aplinką ir kultūros paveldą būtų gerbiamos taip, kaip dera Europos valstybėje (žr. ats. į aštuntą klausimą). Kai kuriuos iš šių klausimų keliu jau ne vienerius metus, esu įregistravęs atitinkamus įstatymų projektus ir kaip tik šiuo metu matau, kad dalies problemų sprendimas gali tapti realybe.

Be to, eiliniams piliečiams atstovauju ir kitu būdu – bandydamas padėti konkreitiems pagalbos prašantiems žmonėms dėl konkrečių problemų. Ypač daug kreipiasi skurstančių žmonių, tarp jų ir tų, kurių skurdas yra kritinis, ir dažniausiai akivaizdu, kad jų teisės yra pažeidžiamos, bet

tą pažeidimą lemia ydingi teisės aktai ir sistema, todėl iš esmės padėti įmanoma tik ją keičiant. Kai kuriuos iš tokių konkrečių atvejų 2017 m. balandžio mėnesį pristačiau Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje mano prašymu surengtoje diskusijoje, kurios tikslas – ieškoti skurdo problemų sprendimo. Man pažadėta, kad tokie renginiai taps periodiškais. Kad būtų aiškiau, kokias problemas turiu omenyje, siūlau paskaityti kelis raštus dėl šiauliečių neįgalių mamos ir nepilnametės mergaitės, kurios ne tik yra paliktos absoliučiam skurde, bet kurias ir grasinta dėl skolų išmesti iš savivaldybės buto į gatvę: <http://puteikis.lt/siauliu-miesto-politikai-neturi-sirdies-uzsispyreliskai-nepadeda-nelaimes-istiktam-vaikui/>. Šį atvejį pasiūliau aptarti artimiausioje diskusijoje, kurią pažadėjo organizuoti Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Neseniai kreipėsi dar viena paauglę dukrą auginanti moteris, atsidūrusi kritiniame skurde ir galinti prarasti paskutinį gyvenamąjį būstą, nes iš jos atlyginimo, kurį uždirba vienoje ir sveikatos apsaugos ministerijai pavaldžių ligoninių, 50 procentų yra išskaičiuojama skolų padengimui. Tuo atveju, jei tokių žmonių padėties nepavyktų palengvinti keičiant įstatymą (pvz., jei Seimas nepriimtų atsakyme į pirmą klausimą nurodytų CPK pataisų), ketinu padėti jiems ginti savo teises teismuose – ir Lietuvos, ir Europos – nes žeminti žmogaus orumą ir žiauriai su juo elgtis draudžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos 21 straipsnis bei Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos 3 straipsnis (žr. skurstančios aštuoniasdešimtmetės pensininkės skundą dėl Sodros sprendimo: <http://lietuvos.link/80-metu-pensinike-praso-sodros-nutraukti-ziauru-ir-zeminanti-elgesi-jos-atzvilgiu/>).

Iš pastarųjų mėnesių antikorpinių iniciatyvų noriu išskirti dvi, kurios, deja, nesudomino žiniasklaidos. Išnagrinėjusi mano prašymą ir gindama viešąjį interesą, Vilniaus apygardos prokuratūra 2017 m. gegužės 10 d. ieškiniu kreipėsi į Vilniaus apygardos teismą dėl mainų sandorio tarp UAB „Trakų autobusai“, kurio vienintelis akcininkas yra Trakų r. savivaldybė, ir verslininko Dariaus Nedzinsko UAB „Trastas“ pripažinimo negaliojančiu bei restitucijos taikymo. Mano prašymu įvertinusi šį sandorį, Finansų ministerija nurodė, kad mainai tarp UAB „Trakų autobusai“ ir UAB „Trastas“ gali būti nelygiaverčiai, t. y. nuostolingi valstybei ir savivaldybei, nes privačiai įmonei faktiškai bus perleistos teisės į du kartus didesnę valstybinės žemės sklypą, nei jos išmainytas, be to, mainų sutartis sudaryta galimai pažeidžiant įstatymų ir teisės aktų reikalavimus (daugiau: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15289&p_k=1&p_t=171847&p_a=0). Kritiškai šį sandorį įvertino ir Teisingumo ministerija, pažymėjusi, kad jis galimai atitinka Koncesijų įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje nustatytą koncesijos sampratą, o koncesija, išskyrus įstatyme nustatytas išimtis, turėtų būti suteikta atviro konkurso būdu (daugiau: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15289&p_k=1&p_t=171470&p_a=0). Antroji antikorpinė iniciatyva, į kurią noriu atkreipti dėmesį – dėl schemas, pagal kurias Nacionalinė žemės tarnyba gali būti iššvaisčiusi dešimtis, o gal ir šimtus milijonų eurų, neatlygintinai perleisdama privatiems asmenims valstybei priklausančią užstatymo teisę, kreipiausi į prokuratūrą ir šiuo metu atliekamas ikiteisminis tyrimas (pranešimą žr.: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15289&p_k=1&p_t=173242&p_a=0).

Taip pat primenu, kad buvau vienas iš iniciatorių steigti specialiąją Seimo komisiją politinei korupcijai tirti.

3. Žadėjote teikti įstatymo pataisas dėl mažiausių pensijų padidinimo ir Seimo narių skaičiaus sumažinimo. Ar tai padarėte?

Dėl mažiausių pensijų padidinimo ir socialiai neteisingos neįmokinių pensijų sistemos pertvarkos

Dabartinė valdžia nuo 2017 m. pradžios nuosekliai po truputį didina pensijas, bet manau, kad 2016-ųjų pabaigoje buvo pasirinkta neteisinga šio padidinimo kryptis, nes labiausiai skurstančių pensininkų, kurių pensijų dydžiai neužtikrina net minimalių gyvybinių ir socialinių poreikių patenkinimo – o tai yra žmogaus teisių pažeidimas – pensijos padidėjo mažiausiai ir iš tiesų kritinė jų padėtis nepalengvėjo, tuo metu didžiausios pensijos padidėjo daugiau, nors dalis jas gaunančių asmenų tuo pat metu gauna ir dideles neįmokines valstybines pensijas. Šią socialiai neteisingą sistemą, kai daugumai pensininkų skurstant išrinktieji naudojami privilegijomis, kurių analogų nėra jokioje Europos Sąjungos valstybėje, būtina keisti, bet tokia pertvarka taps įmanoma tik tada, kai susiformuos politinė valia.

Todėl praėjusių metų pabaigoje pradėjau kelti šį klausimą, siekdamas, kad jis taptų politinės darbotvarkės dalimi. 2016 m. gruodžio 23 d. kreipiausi į socialinės apsaugos ir darbo ministrą L. Kukuraitį ir Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakciją Seime, prašydamas kritiškai išanalizuoti dabartinę pensijų sistemą ir surasti sprendimus, kaip padidinti mažiausias pensijas ir pakeisti padėtį tų, kurie patiria giliausią skurdą (kreipimosi tekstą žr.: <http://puteikis.lt/maziausios-pensijos-dides-maziausiai-didziausios-daugiausiai-gal-galima-kitaip/>). Atkreipiau dėmesį, kad mažiausios pensijos padidės labai nežymiai, todėl beveik nepalengvės kritinį skurdą patiriančių žmonių padėtis. Rėmiausi Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateikta informacija, iš kurios matyti, kad mažiausios, iki 200 Eur dydžio, pensijos, kurias gauna 81 717 žmonių arba 15,56 proc. senatvės pensijų gavėjų, nuo 2017 m. pradžios padidės vidutiniškai 13,04 Eur, 200-225 Eur dydžio pensijos (88 288 žmonės, 16,82 proc.) – 15,03 Eur, 225-250 Eur dydžio pensijos (86,413 žmonių, 16,46 proc.) – 16,79 Eur, 250-275 Eur dydžio pensijos (73 937 žmonės, 14,08 proc.) – 18,53 Eur, 275-300 Eur dydžio pensijos (59 226 žmonės, 11,28 proc.) – 20,27 Eur, 300-350 Eur dydžio pensijos (74 430 žmonių, 14,18 proc.) – 22,73 Eur, o didesnės nei 350 Eur pensijos (61 023 žmonės, 11,62 proc.) – 29,89 Eur. Taigi, mažiausios pensijos padidėjo daugiau nei dukart mažiau, nei didžiausios. Socialinį tokio padidinimo neteisingumą dar padidina ir tai, kad dalis didžiausias pensijas gaunančiųjų tuo pat metu gauna ir nemažas valstybines pensijas (pvz., teisėjų valstybinės pensijos dydis yra 907,91 Eur).

Minėtame rašte nurodžiau, kad mažiausių pensijų dydis, kuris yra akivaizdžiai per mažas, kad žmogus galėtų patenkinti socialiai priimtina poreikių minimumą, pažeidžia Lietuvos Respublikos Konstitucijos ir tarptautinių sutarčių saugomas žmogaus teises į gyvybę ir asmens orumą, todėl priimant sprendimus dėl pensijų padidinimo pirmiausia būtina palengvinti iš tiesų kritinę padėtį tų žmonių, kurie patiria giliausią skurdą ir atskirtį. Todėl pakviečiau sudaryti darbo grupę, kuri kritiškai išanalizuotų dabartinę pensijų sistemą, įvertintų duomenis apie kelias pensijas (pvz., senatvės ir valstybinę) gaunančius žmones ir surastų sprendimus, leidžiančius padidinti mažiausias pensijas.

Deja, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija neparodė iniciatyvos imtis šio darbo. Todėl surinkęs ir apibendrinęs duomenis bei gavęs mano prašymu atliktą Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus analitinę apžvalgą apie neįmokines pensijas Europos Sąjungos valstybėse, parengiau ir 2017 m. rugsėjo 28 d. įregistravau Seimo rezoliucijos „Dėl neįmokinių valstybinių pensijų ir išmokų sistemos pertvarkos parengimo“ projektą XIIIP-1149 (žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1256718).

Priėmę šią rezoliuciją Seimo nariai pademonstruotų apsisprendimą keisti netoleruotiną padėtį, kai šimtai tūkstančių senatvės pensininkų, turinčių būtinąjį stažą, gyvena žemiau skurdo rizikos ribos, ir jų pensijų dydis dažnai neužtikrina net minimalaus būtiniausių gyvybinių ir socialinių poreikių patenkinimo, o tuo pat metu iš valstybės biudžeto yra mokamos su įmokomis niekaip nesusijusios, kai kuriais atvejais itin didelės valstybinės pensijos bei išmokos, kurias

gaunantys asmenys neretai gauna ir didesnes senatvės pensijas, o kai kada – net po kelias „Sodros“ pensijas.

Tokia padėtis, kaip pažymima rezoliucijos projekte, didina neteisingumo pojūtį, ardo socialinę sanglaudą ir skatina nusivylimą valstybe, todėl Lietuvos Respublikos Vyriausybė raginama nedelsiant inicijuoti neįmokinių valstybinių pensijų bei išmokų sistemos peržiūrą ir kuo greičiau priimti sprendimus, būtinus socialinio teisingumo atkūrimui, kad neįmokines išmokas gautų tik asmenys, kuriems objektyviai būtina padėti išgyventi, o Lietuvos Respublikos Seimo valdyba – sudaryti darbo grupę iš įgaliotų institucijų ir suinteresuotos visuomenės atstovų parengti tam reikalingus Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymo ir kitų teisės aktų pakeitimus.

Pateikiu Seimo valdybai prašymą įtraukti šį rezoliucijos projektą į Seimo rudens sesijos plenarinių posėdžių darbotvarkę, bet kol kas tai nėra padaryta.

Faktai apie sistemą, kuri garantuoja išskirtines privilegijas daliai piliečių ir kurios analogų nėra jokiaje kitoje Europos Sąjungos valstybėje, rezoliucijos projekte gretinami su faktais, atspindinčiais daugumos Lietuvos pensininkų padėtį.

Viešai paskelbtais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, 30,6 proc. senatvės pensininkų 2016 metais gyveno žemiau skurdo rizikos ribos, o didžiausias skurdo rizikos lygis – 27,7 proc. – buvo 65 metų ir vyresnių asmenų amžiaus grupėje, ir, palyginti su 2015 metais, padidėjo 2,7 procentinio punkto. Vidutinė senatvės pensija pastarojo pajamų tyrimo laikotarpiu (2015 metais) buvo 244,5 euro ir sudarė 86,7 proc. skurdo rizikos ribos. Vieniši senatvės pensininkai, gaunantys vidutinę ar net šiek tiek didesnę senatvės pensiją ir neturintys kitų pajamų, atsidūrė žemiau skurdo rizikos ribos, kuri 2016 metais buvo 282 eurai per mėnesį vienam gyvenančiam asmeniui (žr. 2017 m. rugpjūčio 11 d. Lietuvos statistikos departamento pranešimą: <https://osp.stat.gov.lt/informaciniai-pranesimai?articleId=5273885>).

Taip pat cituojami Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos pateikti duomenys, kad 2016 m. spalio mėnesį 81 717 asmenys, turintys būtinąjį stažą, gavo mažesnes nei 200 eurų senatvės pensijas, 88 288 asmenys – 200–225 eurų dydžio, 86 413 asmenys – 225–250 eurų dydžio, 73 937 asmenys – 250–275 eurų dydžio, 59 226 asmenys – 275–300 eurų dydžio, 74 430 – 300–350 eurų dydžio, 61 023 asmenys – didesnes nei 350 eurų dydžio senatvės pensijas.

Kaip faktas, leidžiantis įvertinti nurodytų dydžių pensijas gaunančių žmonių padėtį, primenama Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos viešai paskelbta informacija, kad minimalių poreikių krepšelio, būtino išgyvenimui, dydis 2016 metų kainomis siekė 238 eurų per mėnesį.

Tokiame kontekste rezoliucijos projekte pateikiami iš viešų šaltinių ir valstybės institucijų atsakymų žinomi faktai, leidžiantys spręsti apie dabartinę valstybinių pensijų ir kitų neįmokinių pensinio pobūdžio išmokų sistemą. Pavyzdžiui, Nacionalinės teismų administracijos viešai paskelbtais duomenimis, 2016 metų IV ketvirčio pabaigoje vidutinis teisėjų valstybinės pensijos dydis buvo 911,39 euro, šias pensijas gavo 174 asmenys (žr.: <http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/teismai-ir-teisejai/teiseju-valstybiniu-pensiju-statistika/160>) ir, kaip nurodė Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, manytina, kad kartu su valstybinėmis jie gauna ir senatvės pensijas, nes teisėjų valstybinės pensijos skiriamos tik sukakus senatvės pensijos amžių.

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos duomenimis, 2016 m. gruodžio mėnesį signataro rentos dydis buvo 1266 eurų, jas gavo 71 asmuo, o 316 eurų dydžio signataro našlių rentas – 14

asmenų ir, kaip nurodė Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, pagal 2016 metais pateiktas statistines ataskaitas, 2015 metais 84 proc. signatarų rentų gavėjų ir 100 proc. signatarų našlių rentų gavėjų kartu gavo ir valstybines socialinio draudimo pensijas.

Vidutinis rentos buvusiems sportininkams dydis, kaip nurodė Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija, 2016 m. lapkričio mėnesį buvo 1182 eurai, dalis iš šias pensijas gaunančių asmenų kartu gavo ir vieną arba dvi valstybines socialinio draudimo pensijas: 25 – senatvės (vidutinis dydis buvo 294,02 euro), 2 – invalidumo (vidutinis dydis 180,21 euro), 5 – netekto darbingumo (vidutinis dydis 173,30 euro), 3 – ištarnauto laiko (vidutinis dydis 189,76 euro), 6 – senatvės (vidutinis dydis 369,18 euro) bei našlių po 95 metų (vidutinis dydis 24,95 euro), 1 – senatvės (280,95 euro) bei našlių iki 95 metų (21 euras), 3 – invalidumo (vidutinis dydis 260,76 euro) ir našlaičių (vidutinis dydis 156,56 euro), 1 – netekto darbingumo (288,69 euro) ir našlių po 95 metų (21 euras).

Asmenys, gaunantys kito pobūdžio iš valstybės biudžeto mokamas valstybines pensijas – Lietuvos Respublikos pirmojo ir antrojo laipsnių valstybines pensijas, pareigūnų ir karių valstybines pensijas, mokslininkų valstybines pensijas, nukentėjusių asmenų valstybines pensijas, kt. – taip pat neretai tuo pat metu gauna ir vieną arba dvi valstybines socialinio draudimo pensijas, o kai kurie – po dvi valstybines ir po vieną arba dvi valstybines socialinio draudimo pensijas. Pvz., 2502 asmenys vienu metu gavo senatvės (vidutinis dydis 413,82 euro) ir mokslininkų (vidutinis dydis 148,87 euro) pensijas, 26 asmenys – senatvės (vidutinis dydis 254,65 euro), pareigūnų (vidutinis dydis 210,43 euro) ir pareigūnų našlių ir našlaičių (73,65 euro) pensijas, 443 asmenys – senatvės (vidutinis dydis 390,27 euro), našlių po 95 metų (vidutinis dydis 25 eurai) ir mokslininkų (146,68 eurai) pensijas ir t. t. ir pan.

Taip pat, kaip minėjau, rezoliucijos projekte remiamasi Seimo kanceliarijos Informacijos ir komunikacijos departamento Tyrimų skyriaus 2017 m. kovo 30 d. analitine apžvalga „Neįmokinės pensijos Europos Sąjungos valstybėse narėse“, kurioje konstatuota, kad neįmokinės pensijos, pagal kriterijus ir formą identiškos pagal Lietuvos Respublikos valstybinių pensijų įstatymą mokamoms valstybinėms pensijoms, Europos Sąjungos valstybėse narėse nėra paplitę, galima aptikti tik tam tikrus tokių pensijų schemų elementus. Be to, kaip matyti iš šioje apžvalgoje pateiktų pavyzdžių, su įmokomis nesusijusios pensinės išmokos kitose Europos Sąjungos valstybėse yra mokamos tik tais atvejais, kai tai objektyviai būtina siekiant užtikrinti minimalų pragyvenimą asmenims, kurie neįgijo teisės į įmokinę valstybės pensiją arba gauna ją labai mažą, taip pat padėti tam tikroms pažeidžiamoms socialinėms grupėms.

Dokumentai, kuriuose nurodyti rezoliucijos projekte pacituoti faktai, yra paskelbti prie rezoliucijos teksto Seimo interneto svetainėje.

Tikiuosi, kad politinė valia imtis pertvarkos subręs, toliau keliant ir viešinant šį klausimą.

Dėl Seimo narių skaičiaus sumažinimo

2017 m. sausio 12 d. kartu su grupe kitų Seimo narių įregistravome Konstitucijos 55 straipsnio pakeitimo įstatymo projektą XIIP-301 (žr.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/7cdb0130d8b011e69c5d8175b5879c31?positionInSearchResult=16&searchModelUUID=d63c6573-8732-44c5-b0d5-603c82d9c933>), kuriuo siūlėme pakeisti Konstitucijos 55 straipsnį, nustatant, kad „Seimą sudaro Tautos atstovai – 71 Seimo narys, kurie renkami ketveriems metams remiantis visuotine, lygia, tiesiogine rinkimų teise ir slaptu balsavimu vienmandatėse rinkimų apygardose.“ Seimo Teisės departamentas pateikė šiam projektui neigiamą išvadą, nurodydamas, kad „toks ženklus Seimo narių skaičiaus mažinimas (70) yra radikali

intervencija į Lietuvos valstybės konstitucinius pagrindus, Konstitucijos įtvirtintas, saugomas ir ginamas vertybes. Tai gali sukelti ilgalaikes pasekmes Tautos aukščiausios suverenos galios vykdymui ir atstovaujamosios demokratijos įgyvendinimui, t.y., Lietuvos Respublikos piliečių teisei valdyti savo šalį per demokratiškai išrinktus atstovus - Seimo narius, Konstitucijos stabilumui (ir kaip pasekmė – visai teisės sistemai), Seimo konstitucinių įgaliojimų vykdymui, Seimo sprendimų, lemiančių Lietuvos valstybės raidą, priėmimui ir kt.“ (daugiau žr.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/bc5afde0e17211e6be918a531b2126ab?jfwid=hwr78m6ob>). Balsavimas dėl šio projekto pateikimo vyko 2017 m. birželio 20 d. Seimo vakariniame plenariniame posėdyje, pasisakymus galite paskaityti stenogramoje – reziuumočiau, kad dalis Seimo narių iš šios iniciatyvos atvirai tyčiojosi (žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_1?p_id=1239191). Už pasiūlymą grąžinti šį projektą tobulinti balsavo 34, už pasiūlymą jį visai atmesti – 55 Seimo nariai, todėl projektas buvo atmetas. Už visišką atmetimą balsavo visi posėdyje dalyvavę Liberalų ir TS-LKD frakcijų nariai, taip pat dalis Lietuvos valstiečių ir žaliųjų frakcijų narių (kaip balsavo konkretūs Seimo nariai, galite pamatyti čia: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_bals&p_bals_id=-26695). Šis balsavimas – ypač tai, kad neleista projekto tobulinti – rodo, kad dabartiniame Seime bent kol kas nepakanka politinės valios šio klausimo sprendimui. Vienas iš dalykų, kurie gali padėti ją subrandinti, yra ir viešumas.

4. Žadėjote siekti, kad būtų priimtos prezidentės siūlytos, darbuotojus ginančios Darbo kodekso pataisos. Ar tai padarėte?

Visos mano pataisos dėl Darbo kodekso buvo atmetos.

5. Žadėjote teikti įstatymo pataisas, naikinančias Seimo narių neliečiamybę ir numatančias, kad už politinę korupciją būtų skiriamas laisvės atėmimas. Ar tai padarėte?

Visus pralenkė Prezidentė, pateikusi tokį įstatymų paketą, ir aš už jį balsavau.

6. Tvirtinote, kad būtina plėsti uosto galimybes, maksimaliai vystyti krovinių pervežimą. Ką padarėte šia kryptimi?

Visuose sprendimus dėl to priimančių politikų susitikimuose nuolat agituojau maksimaliai plėsti krovinių pervežimą iš Baltarusijos.

7. Akcentavote, kad turime viską, kad galėtume intensyviai plėtoti tiek atvykstamąjį, tiek vidaus turizmą. Ką nuveikėte šioje srityje?

Aktyviai rėmiau įstatymo pataisas, supaprastinančias atvykimą iš Rusijos ir Baltarusijos.

8. Kokius dar įstatymo projektus parengėte per šiuos metus?

Dėl šiuo metu Lietuvos advokatūrai suteikto teisinių paslaugų monopolio, kurį draudžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, teisė į teisminę gynybą apeliacinės ir kasacinės instancijos teismuose bei teisingą teisimą vis labiau tampa turtingųjų privilegija, ypač po to, kai 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojo dar socialdemokratų Seimo parengtos Civilinio proceso kodekso nuostatos. Bandydamas pakeisti šią padėtį, įregistravau kelis įstatymų projektus, kuriuos parengti padėjo asociacija „Nacionalinė teisingumo ir gynybos sąjunga“.

2017 m. rugsėjo 21 d. Seimas po pateikimo pritarė vienam iš jų – Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 306, 320(1), 347 ir 350 straipsnių pakeitimo įstatymo projektui XIIIIP-709(2) (žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1247612). Pagal 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojusią redakciją, apeliacinį skundą gali surašyti tik advokatas, arba pats asmuo, jei jis turi aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą. Priimdamas tokią nuostatą, Seimas eilinį kartą dosniai pamaitino advokatus, kuriems ir šiaip jau yra sukurtos šiltnamio sąlygos, ir apribojo daugybės nepasiturinčių žmonių konstitucinę teisę į apeliaciją, nes jie tiesiog neįperka brangių advokatų paslaugų. Absurdiška, kad dabar žmogus gali būti priverstas samdyti advokatą net ir pirmojoje instancijoje, jeigu, pavyzdžiui, tenka apskusti teismo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Aš siūlau keisti šį teisinį reglamentavimą, kuris atima iš asmenų teisę į teisminę gynybą tiek apeliacinės, tiek ir kasacinės instancijos teismuose, nes nustato, kad apeliacinį ir kasacinį skundą gali paruošti tik tam tikrą kvalifikaciją turintys proceso dalyvių atstovai. Kol Lietuvoje nėra visuotinai, visiems asmenims prieinama nemokama teisinė pagalba, asmenų teisės į gynybą per apeliaciją ir kasaciją negali būti nepagrįstai ribojama tik todėl, kad jie neturi lėšų samdyti advokatus. Išsamesnius argumentus rasite projekto aiškinamajame rašte: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1247614. Kaip dėl šio projekto pateikimo balsavo Seimo nariai, galite pamatyti čia: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_bals&p_bals_id=-27245. Dabar projektas bus svarstomas Seimo komitetuose, o tada Seimo nariai balsuos dėl jo priėmimo. Pagrindiniu komitetu paskirtas Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, svarstymas plenariniame posėdyje numatytas 2017 m. gruodžio 21 d.

Deja, tame pačiame posėdyje Seimas nepritarė kitiems dviems mno įregistruotiems projektams, kurių tikslas – demontuoti advokatūros monopolį, pabranginusį teises paslaugas ir ribojantį daugybės piliečių teisę ginti pažeistas savo teises ir interesus teisme. Vienu iš jų – Advokatūros įstatymo projektu XIIIIP-707 (žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1230347) siūlome, kad advokatų veikla būtų pripažįstama ūkine komercine tais atvejais, kai jie už savo paslaugas gauna atlyginimą, o nekomercine būtų laikoma tik tada, jei paslaugos teikiamos nemokamai. Nes dabar tai, kuo užsiima už didelius pinigus dirbantys advokatai, nėra ūkinė komercinė veikla – taip parašyta įstatyme... Beje, labai simptomiškas svarstant šį projektą buvo socialdemokratės R. Šalaševičiūtės klausimas – kaip suprasti, kad advokatas teikia paslaugas nemokamai? Turėjau priminti, kad socialdemokratas Steponas Kairys prieškarį kartą per savaitę teikdavo nemokamą teisinę pagalbą bėdžiams. Negi taip nusigyvenome, bekurdami šiltnamius turtingiems ir galingiems, kad tokius dalykus pamiršome? Kaip Seimo nariai balsavo dėl Advokatūros įstatymo pataisos, galite pamatyti čia: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_bals&p_bals_id=-27243. Nors šį projektą pabandyta visai atmesti, o ne gražinti tobulinti, už atmetimą balsavo tik 7 Seimo nariai: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_bals&p_bals_id=-27244

Tą pačią dieną Seimas nepritarė ir mano įregistruoto Civilinio proceso kodekso 56, 83, 88 ir 98 straipsnių pakeitimo įstatymo projekto XIIIIP-559(2) (žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1223683) pateikimui. Šiuo projektu taip pat keičiamos nuo 2017 m. liepos 1 d. įsigaliojusios redakcijos straipsnių nuostatos – siūlau nustatyti, kad fizinių asmenų atstovais pagal pavedimą teisme galėtų būti ne tik advokatai ir advokatų padėjėjai, bet ir bet kurie kiti asmenys, turintys aukštąjį teisinį išsilavinimą, o bylinėjimosi išlaidas būtų galima priteisti ne tik už advokatų ir jų padėjėjų suteiktas teisinio atstovavimo paslaugas, kaip dabar. Šiuo metu civilinį procesą, kaip ir administracinių bylų teiseną bei administracinių nusižengimų procesą reglamentuojančios teisės normos nepagrįstai apriboja asmenų, ypač iš nepasiturinčių, socialiai pažeidžiamų visuomenės sluoksnių, teisę pasirinkti įvairesnes, pigesnes, tačiau ne mažiau kvalifikuotas viešųjų juridinių asmenų teikiamas atstovavimo

teismuose viešąsias paslaugas, gauti paslaugas iš kitų aukštąjį teisinį išsilavinimą turinčių asmenų, taip pat gauti atlyginimą už šias paslaugas laimėjus teisinius ginčus. Nepagrįsti apribojimai piliečiams pasirinkti teises paslaugas ir jas teikti prieštarauja konstituciniams teisingumo ir teisės į teisingą teismą principams, taip pat asmenų lygiateisiškumo, lygių galimybių, sąžiningos ir laisvos konkurencijos principams, be to, skatina Lietuvos advokatūros monopolį, kurį Lietuvos Konstitucija draudžia. Išsamesnius argumentus rasite aiškinamajame rašte:

http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1223686 Kaip dėl šio projekto pateikimo balsavo Seimo nariai, galite pamatyti čia:

http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_bals&p_bals_id=-27227.

Laimėi, šiuos antimonopolinius projektus Seimas ne atmetė, o tik grąžino tobulinti, tad artimiausiu metu ir ketinu tai daryti.

Taip pat įregistravau įstatymo pataisą, kuri skyrybų atveju užtikrintų pamatinę vaiko teisę turėti abu tėvus: Civilinio kodekso 2.14, 3.65, 3.169 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas XIIP-824(2) (žr.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/cd5327307c3111e7aefae747e4b63286?positionInSearchResults=2&searchModelUUID=c9d83981-0425-4db0-882c-491c45b82304>).

Šiuo metu Civilinis kodeksas numato praktiką, kai išsiskyrus tėvams vaikas turi gyventi būtinai tik su vienu iš jų, tačiau toks reglamentavimas skatina besiskiriančių pusių teisinius karus dėl vaikų, kurie paverčiami šių karų „trofėjais“. Tiek šie procesai, tiek jų rezultatai daro didžiulę žalą ir vaikams, kurie traumuojami visam gyvenimui bei praranda galimybę bendrauti su vienu iš tėvų arba šis bendravimas labai nuskurdinamas, ir patiems tėvams. Tokia padėtis nesuderinama su Lietuvos ratifikuotoje Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijoje įtvirtinta vaiko teise turėti abu tėvus ir sudaro sąlygas pažeisti vieno iš tėvų teisę bendrauti su savo vaiku.

Todėl šiuo įstatymo projektu siekiama įtvirtinti kitokią, vaiko interesus žymiai geriau atitinkantį, pasaulio praktikoje vertinamą ir gerus rezultatus duodantį problemos sprendimo būdą, kai užuot priskyrus vaiką kaip „trofėjų“ vienam iš tėvų, jam nustatoma abiejų tėvų globa. Toks sprendimas, kaip rodo pasaulio praktika, yra ne tik žymiai humaniškesnis vaiko atžvilgiu, bet ir mažina konfliktuojančių pusių priešpriešą, nes šeimos, kuriose nustatoma bendra abiejų tėvų globa, laikui bėgant suranda kompromisą, nes yra priverstos bendradarbiauti. Priešingai, kai vaiko globa nustatoma su vienu iš tėvų, konfliktas dėl vaikų laikui bėgant tik gilėja.

Vaikas turi teisę turėti abu tėvus ir bendrauti su jais, todėl nesutarimo atveju turi būti preziumuojama lygybės pagrindu nustatyta kintama vaiko gyvenamoji vieta ir lygybės pagrindu nustatytas kintamas vaiko išlaikymas. Taip daroma Belgijoje, iš dalies Danijoje, Italijoje, Nyderlanduose. Pvz., Danijoje išimtinė vaiko gyvenamoji vieta su vienu iš tėvų ir vaiko globa vienam tėvui skiriama tik išimtiniais atvejais. Nesutarimo atveju teismas nustato vaiko gyvenamąją vietą vaiko mokykloje, o tėvai įpareigojami gyventi ne toliau kaip 10 km nuo mokyklos. Vaikai gerai, tėvams – nelabai, tačiau jie visada gali susitarti. Toks ir yra tikslas. Belgijoje tėvai taip pat skatinami susitarti ir jų susitarimas visada turi viršenybę (išskyrus objektyvius atvejus, kai tai prieštarauja vaiko interesams). Jei tėvai nesusitaria, lygybės pagrindu nustatoma kintama vaiko gyvenamoji vieta ir kiekvienas tėvas vaiką išlaiko tuomet, kai vaikas gyvena su juo. Dviejų namų atsiradimas vaikams nesukelia tiek problemų, kiek vieno iš tėvų netektis. Teismas pagal įstatymą privalo pirmenybę teikti bendrai vaiko priežiūrai ir dvigubai gyvenamajai vietai. Gyvenamąją vietą su vienu iš tėvų teismas nustato tik išimtiniais atvejais. Jei tėvai nesusitaria ir teismas nustato vaiko gyvenamąją vietą su abiem tėvais, pati skyrybų byla paliekama neužbaigta dalyje dėl vaiko gyvenamosios vietos ir išlaikymo, kol vaikas netampa pilnamečiu. Todėl jei vienas iš tėvų

piktnaudžiauja ir pažeidinėja kito tėvo teisę rūpintis vaiku, pastarasis tėvas gali bet kuriuo metu kreiptis į teismą, kuris nedelsiant (per 2 savaites) pritaiko apsaugos priemones ir gali skirti tėvui, kurio teisės pažeidžiamos, išimtinę vaiko globą.

Projekte atsižvelgiama į šią naujausią, pasiteisinsią praktiką toje dalyje, kur pirmenybė teikiama vaiko gyvenamosios vietos nustatymui su abiem tėvais, o ne su vienu iš jų. Daugiau žr. aiškinamajame rašte: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/f86e9d507c3111e7aefae747e4b63286?jfwid=hwr78m0pi>.

2017 m. rugsėjo 21 d. Seimas po pateikimo pritarė trimis mano pateiktiems įstatymų projektams, kurie užtikrintų jūrinio kultūros paveldo apsaugą, nes šiuo metu kyla reali grėsmė jį prarasti, kadangi Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas yra visiškai nepritaikytas jūrinio paveldo apsaugai, o šiuo požiūriu svarbios Saugios laivybos įstatymo ir Vidaus vandenų transporto kodekso nuostatos yra nesuderintos su Civiliniu kodeksu bei Prekybinės laivybos įstatymu ir nepakankamai aiškiai reglamentuoja tradicinių ir pramoginių burinių laivų klases bei įregistravimo tvarką. Dėl to kyla realus pavojus, kad jūrinis paveldas nebus išsaugotas, nes, pavyzdžiui, valstybinis jūrų uostas kreipiasi į teismą, kai Kultūros paveldo departamento vertinimo taryba istoriniam laivui suteikia teisinę apsaugą – konfliktai kyla dėl tokiam laivui priskiriamos teritorijos, kuri laivų atveju apskritai neturėtų būti priskiriama arba priskiriama tik laikinai, kol laivas stovi prie krantinės arba iškeltas ant krantinės. Šiems projektams Seimas pritarė bendru sutarimu po pateikimo, nuorodas rasite čia:

http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_klaus_stad&p_moment=20170921&p_kl_stad_id=-64730. Pagrindiniu šių projektų svarstymui paskirtas Seimo Kultūros komitetas, papildomu – Ekonomikos komitetas, o projektų svarstymas plenariniame posėdyje numatytas 2017 m. lapkričio 16 d.

Taip pat noriu paminėti dar du Seimo rezoliucijų projektus, kuriuos įregistravau, siekdamas, kad visuomenės teisės į kultūros paveldą ir aplinką Lietuvoje būtų gerbiamos taip, kaip turi būti gerbiamos Europos valstybėje. Balsavimas dėl abiejų šių rezoliucijų projektų priėmimo yra numatytas 2017 m. spalio 17 d. plenarinio posėdžio darbotvarkėje (projektai įrašyti kaip rezerviniai klausimai, žr.: http://www3.lrs.lt/pls/inter/dokpaieska.showdoc_l?p_id=1259597).

Rezoliucijos projektu „Dėl Lietuvos prisijungimo prie Europos Tarybos pagrindinės konvencijos dėl kultūros paveldo vertės visuomenei (Faro konvencijos)“ XIII P-1035 (žr.: https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/401bf550840011e7a669943369c58393?positionInSearchResult_s=0&searchModelUUID=2b2bec82-6bc5-4473-811d-8f91caa7ee08) Vyriausybė kviečiama užtikrinti kuo greitesnę vadinamosios Faro konvencijos pasirašymą ir pateikimą Seimui ratifikuoti, taip pat nedelsiant pradėti taikyti šios konvencijos principus Lietuvos kultūros paveldo politikoje ir praktikoje.

Projekte pabrėžiama, kad Faro konvencija, įtvirtinanti su kultūros paveldu susijusias piliečių teises kaip neatskiriamas nuo Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje apibrėžtos teisės dalyvauti kultūriniame gyvenime, yra ypatingai aktuali Lietuvai, nes mūsų šalyje nėra tinkamai užtikrintas visuomenės dalyvavimas priimant sprendimus, lemiančius net ir pačių iškiliausių kultūros paveldo vertybių likimą, (pvz., rengiant teritorijų planavimo dokumentus Vilniaus misionierių vienuolyno ir Viešpaties Dangun Žengimo bažnyčios ansamblui, taikyta supaprastinta viešinimo procedūrų tvarka).

Primenama, kad prieš 10 metų, 2007 m. gegužės 18 d. Lietuvos Respublikos Seime įvykusio forumo „Paveldas ir visuomenė“ dalyviai – nevyriausybinų organizacijų (Alternatyvios

kultūros paveldo komisijos, Lietuvos dailės istorikų draugijos, Lietuvos archeologų draugijos, Lietuvos architektų sąjungos ir kitų), Seimo bei vykdomosios valdžios institucijų (Kultūros ministerijos, Kultūros paveldo departamento, Kultūros paveldo centro) atstovai – priėmė rezoliuciją dėl Lietuvos kultūros paveldo būklės ir perspektyvų, kurioje Seimui ir Prezidentui taip pat pasiūlyta „paspartinti Lietuvos Respublikos prisijungimą prie Europos Tarybos bendrosios konvencijos dėl kultūros paveldo vertės visuomenei“.

Taip pat primenama, kad prieš 10 metų, 2007 m. spalio 11-12 d. d. Vilniuje įvykusių Europos Tarybos konferencijos „Tarptautinės kultūros paveldo konvencijos ir pagrindiniai dokumentai – dabartinė būklė ir perspektyvos“ dalyviai – daugiau nei 20-ties Europos šalių parlamentų ir vykdomosios valdžios institucijų, taip pat Europos Tarybos ir Parlamentinės Asamblėjos, UNESCO, įtakingiausias, milijonus narių iš daugiau nei 40 valstybių vienijančios kultūros paveldo išsaugojimu besirūpinančios Europos nevyriausybinės organizacijos Europa Nostra, Tarptautinės paminklų ir paveldo vietovių tarybos ICOMOS, Tarptautinio kultūros vertybių konservavimo ir restauravimo studijų centro ICCROM bei Tarptautinio privatinės teisės unifikavimo instituto UNIDROIT vadovai ir kiti aukšto lygmens atstovai, mokslininkai – priėmė Vilniaus deklaraciją, kuria pakvietė valstybių vyriausybes kuo greičiau pasirašyti ir ratifikuoti Europos Tarybos pagrindinę konvenciją dėl kultūros paveldo vertės visuomenei, o to belaukiant pradėti taikyti jos principus, atitinkamai keičiant savo politiką ir praktiką kultūros paveldo atžvilgiu.

Apgailestaujama ir prisiimama dalis atsakomybės dėl to, kad per 10 metų, praėjusių nuo Lietuvos visuomenės ir valdžios institucijų bendro kreipimosi bei nurodytos Europos Tarybos konferencijos „Vilniaus deklaracijos“ priėmimo, Lietuvos valdžios institucijos nepriėmė jokių sprendimų, kurie užtikrintų mūsų šalies prisijungimą prie Europos Tarybos pagrindinės konvencijos dėl kultūros paveldo vertės visuomenei.

Pažymima, kad nerimą dėl atsainaus Lietuvos valstybės politikų požiūrio į Europos Tarybos pagrindinę konvenciją dėl kultūros paveldo vertės visuomenei per šį dešimtmetį ne kartą viešai pareiškė Valstybinė kultūros paveldo komisija – Seimo, Respublikos Prezidento ir Vyriausybės ekspertė bei patarėja kultūros paveldo valstybinės politikos ir jos įgyvendinimo klausimais – o dabartinė jos pirmininkė Evelina Karalevičienė dar kartą pabrėžė viltį, kad Lietuva vis dėlto prisijungs prie šios konvencijos, tapdama pažangiai ir moderniai mąstančių demokratinių valstybių bendražyge, o drąsos pasisemdama iš kaimyninės Latvijos, kuri šią konvenciją pasirašė ir ratifikavo netrukus po jos priėmimo.

Dar vienas mano įregistruotas Seimo rezoliucijos projektas – dėl Orhuso konvencijos įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje įstatymo parengimo XIII P-1036 (žr.: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b82469b0840011e7a669943369c58393?positionInSearchResult=0&searchModelUUID=2b2bec82-6bc5-4473-811d-8f91caa7ee08>).

Juo keliamų klausimų aktualumą dar kartą parodė ir didelį visuomenės pasipiktinimą sukėlusią istoriją, kai 2017 m. rudens pradžioje Kaune policijos pareigūnai sulaikė advokatą Saulių Dambrauską ir menininkus, bandžiusius apsaugoti nuo išskirtimo vienoje iš miesto gatvių augusius medžius (daugiau žr.: <http://lietuvos.link/apie-advokato-s-dambrausko-sulaikyma-ir-seime-iregistruota-rezoliucijos-del-orhuso-konvencijos-projekta/>). Akivaizdu, kad tai, kas demokratiškoje Europoje suvokiama kaip savaimė suprantama visuomenės teisė į aplinką, Lietuvoje laikoma įžūlumu, už kurį turi būti baudžiama – piliečiai neturi teisės ne tik dalyvauti priimančiais sprendimus dėl aplinkos, kurioje gyvena, bet ir kvestionuoti valdžios sprendimų, kuriais ta aplinka skurdinama.

Rezoliucijos projekte pabrėžiama, kad Orhuso konvencija, kurią Lietuvos Respublika ratifikavo prieš 16 metų, mūsų šalyje iki šiol taikoma tik ribotai ir fragmentiškai, ypač suvaržant visuomenės teisę iš anksto gauti informaciją, dalyvauti priimant sprendimus ir ginti šias teises teismuose (keli pavyzdžiai: visai netaikomas principinis reikalavimas užtikrinti, kad visuomenė turi būti įtraukiama pradiname veiklos planavimo etape, kai dar nėra priimti jokie valdžios institucijų sprendimai ir galimos alternatyvos. Visi Lietuvos Respublikos įstatymai, numatantys visuomenės dalyvavimą dėl aplinkos, nustato priešingai – visuomenė yra įtraukiama paskutiniame veiklos planavimo etape, taip sukeldami aibę nereikalingų konfliktų. Priešingai Orhuso konvencijos draudimui, vystymo projektai (teritorijų planavimo, statybos ir kiti) smulkinami į dalis taip, kad būtų galima išvengti poveikio aplinkai vertinimo ir paties visuomenės dalyvavimo priimant sprendimus. Priešingai Orhuso konvencijos nuostatai apimti visas su poveikiu aplinkai susijusias sritis, Lietuvoje daugelio sričių įstatymai (paveldo apsaugos, želdynų, miškų, žemės gelmių ir t. t.) apskritai nenumato visuomenės dalyvavimo. Suvaržyta visuomenės teisė teikti siūlymus, drauge sumenkinant valdžios institucijų pareigą deramai į juos atsižvelgti, ir t. t.).

Rezoliucijos projekte Seimo valdyba raginama sudaryti darbo grupę iš įgaliotų institucijų ir suinteresuotos visuomenės atstovų parengti Orhuso konvencijos įgyvendinimo Lietuvos Respublikoje įstatymą, į kurį būtų perkelta visa Orhuso konvencija ir numatyti konkretūs procedūriniai jos įgyvendinimo būdai, priemonės, įgaliotos institucijos, taip pat išspręsti visi kiti klausimai, kuriuos Orhuso konvencijos šalys narės privalo reglamentuoti savo nacionalinėje teisėje, įgyvendindamos šią konvenciją.

Tikiuosi, kad spalio 17 d. Seimo nariai apsispręs priimti rezoliucijas dėl Faro ir Orhuso konvencijų.

Informaciją apie mano įregistruotus projektus rasite ir čia:
http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15963&p2=1101&p3=0&p1=11#

Be to, kai kuriuos projektus teikiau ir kartu su kitais Seimo nariais, duomenys paskelbti čia: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15963&p2=1101&p3=1&p1=11#

Taip pat teikiau pasiūlymus įstatymų projektams, duomenys paskelbti čia:
http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=16062&p2=1101&p3=0&p1=11# ir čia:
http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=16062&p2=1101&p3=1&p1=11#.

9. Kokius įstatymų projektus ketinate užregistruoti artimiausiu metu?

Artimiausiu metu ketinu patobulinti ir iš naujo įregistruoti atsakyme į ankstesnį klausimą minėtas Civilinio proceso kodekso ir Advokatūros įstatymo pataisas, kurios padėtų išardyti advokatūros monopolį teisinių paslaugų teikimo srityje ir sugrąžintų teisę į apeliaciją bei kasaciją ir tiems Lietuvos piliečiams, kurių pajamos neleidžia samdytis advokatų. Taip pat ketinu įregistruoti pataisas dėl Seimo narių teisės į neliečiamybę panaikinimo, progresinių mokesčių – ne nuo algų, o nuo visų pajamų – ir pragyvenimo minimumo kiekvienam šeimos nariui neapmokestinimo jokiais mokesčiais.